

Eğitime Giriş

Editör: Emin KARİP

9. Baskı

Editör: Prof. Dr. Emin KARİP

EĞİTİME GİRİŞ

ISBN 978-605-241-818-5

DOI 10.14527/9786052418185

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2007, Ankara

9. Baskı: Ağustos 2019, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1
İskitler/ANKARA
Tel: 0312-3411020

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 26062

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Millî Eğitim Temel Kanunu öğretmenliği, “Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği” olarak tanımlar. Bu Kanuna göre öğretmenlik mesleğine hazırlık eğitimi; (a) genel kültür, (b) özel alan eğitimi ve (c) pedagojik formasyon olmak üzere üç temel bileşenden oluşur. Öğretmen yetiştiren yükseköğretim programlarında öğrenciler ortak genel kültür dersleri, matematik, fen bilimleri, tarih, coğrafya gibi her bir öğretmenlik alanına ilişkin alan bilgisi dersleri ile pedagojik formasyon veya öğretmenlik meslek bilgisi derslerinden oluşan bir eğitim öğretim alırlar. Türkiye’de öğretmen yetiştiren programlarda okutulacak derslerin büyük bir çoğunluğu ile bu derslerin kur tanımları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenmektedir. Bu çerçevede, öğretmen yetiştirme programlarında okutulacak öğretmenlik meslek bilgisi dersleri ve bu derslerin kur tanımları da 2018 yılında YÖK tarafından yeniden belirlenmiştir. Eğitime Giriş dersi, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinden biri olup, öğretmen yetiştiren yükseköğretim programlarında eğitim öğretim gören öğrencilerin bu kapsamdaki dersler arasında almakla yükümlü oldukları ilk derstir.

Eğitime Giriş dersinin YÖK tarafından belirlenmiş kur tanımına göre bu ders; eğitim ve öğretimle ilgili temel kavramlar, eğitimin amaçları ve işlevleri, eğitimin diğer alanlarla ve bilimlerle ilişkisi, eğitimin hukuki, sosyal, kültürel, tarihi, politik, ekonomik, felsefi ve psikolojik temelleri, eğitim bilimlerinde yöntem, bir eğitim ve öğrenme ortamı olarak okul ve sınıf, öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede güncel gelişmeler, yirmi birinci yüzyılda eğitimle ilgili yönelimler konularını kapsar. Eğitime Giriş kitabı öğretmen adaylarında, eğitim öğretimde kuram ve uygulamaların felsefi, tarihsel, toplumsal, psikolojik, politik, ekonomik ve hukuksal temellerine ilişkin temel kavram ve bilgileri kazandırarak, eğitim öğretime ve öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu bir bakış açısı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kitap, öğretmenliği bir meslek olarak seçme düşüncesi ile öğretmenlik eğitimine daha henüz başlamış olan öğrencilere, eğitim öğretim ve öğretmenlik mesleği ile ilgili temel kavramlar, eğitim öğretimin diğer disiplinlerle ilişkisi hakkında temel bilgileri kazandıracak bir şekilde hazırlanmıştır. Bu temel bilgileri kazandırma yanında, eğitim öğretime ve öğretmenlik mesleğine ilişkin olumlu bir bakış açısı geliştirmek, öğretmenlik eğitimi ve bu eğitim sonrasında yaşam boyu devam edecek öğretmenlik serüveni için sağlam bir temel oluşturacaktır. Bu nedendir ki, Eğitime Giriş dersi, öğretmen adaylarının öğretmenlik meslek bilgisi alanı ile ilk tanışmalarını ve diğer derslerde kazanacakları bilgi ve becerilerinin altyapısını oluşturmalarını sağlayacak bir ders olarak tasarlanmıştır.

Eğitim bir toplumun kültürünü, değerlerini ve birikimlerini yeni kuşaklara aktarır. Aynı zamanda eğitim, toplumların sürdürülebilir bir ekonomik ve toplumsal kalkınma sağlamaları için bireylere bilgi, beceri, tutum ve davranışlar kazandırır. Bireylerin ve toplumların refahının geliştirilmesi, ülkelerin insanı ve ekonomik kalkınmalarının sağlanması yegâne aracı kaliteli bir eğitimidir. Eğitimin kalitesi ise her zaman öğretmenin kalitesi ile sınırlıdır. Hiçbir eğitim sisteminde eğitimin kalitesi öğretmenlerin kalitesini geçemez. Bir eğitim sisteminde her türlü fiziksel alt yapıyı mükemmelen bir şekilde oluşturabilirsiniz, yüksek nitelikli ğretim programları ve ders kitapları hazırlayabilirsiniz, her türlü eğitim aracını ve en güncel teknolojileri de temin edebilirsiniz. Fakat bunların hiçbiri veya toplamı kendi başına kaliteli bir eğitim ortaya çıkarmaz. Bütün bu kaynakların öğrencilerin daha iyi öğrenmelerine ve iyi olma hallerinin gelişmesine katkısı, öğretmenlerle öğrenciler arasındaki etkileşimin niteliğine bağlıdır. Öğretmenin niteliğinin geliştirilmesinde, hem hizmet öncesi ğretmen eğitimi hem de öğretmenin meslek yaşamı boyunca gelişimin sağlayacak mesleki gelişim etkinlikleri önemli bir role sahiptir. Öğretmen adayları, hizmet öncesi eğitim sürecinde (a) genel kültür, (b) zel alan eğitimi ve (c) ğretmenlik meslek bilgisi olmak üzere üç temel alanda bilgi beceri, tutum ve değerleri kazanarak öğretmenlik mesleğine başlama yetkinliklerini kazanırlar. Bu kitabın, öğretmenlik mesleğine hazırlığın ilk adımı olarak, güçlü bir başlangıç ve öğretmenlik eğitimi için sağlam bir bilişsel ve duyuşsal temel oluşturmada öğrencilere katkı sağlaması beklenmektedir.

Dileğimiz, bu kitabın siz değerli okuyucularımızın, odağında insan; insanın öğrenmesi, gelişmesi, büyümesi, refahı ve mutluluğu olan bir mesleğin eğitiminin daha henüz başlangıcında uzun, meşakkatli ama diğer insanların öğrenmesine ve gelişimine katkı sağlamanın tarif edilemez mutluluğunu yaşayacağınızı öğretmenlik mesleğine doğru güçlü bir adım atmanıza katkı sağlamasıdır.

Kitabın hazırlanması aşamasında özenle çalışan meslektaşlarıma Türkiye’de ğretmen eğitimine sağladıkları katkı için teşekkür eder, kitabın yayıma hazırlanmasında ve siz değerli okuyucularımızla buluşturulmasında titiz bir çalışma ortaya koyan Pegem Akademi Yayıncılık ekibinin başarılarının devamını dilerim.

Editör: Prof. Dr. Emin Karip

Bölümler ve Yazarları

Editör: Prof. Dr. Emin KARİP

1. Bölüm: Eğitim Öğretimle İlgili Temel Kavramlar

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KALE

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

2. Bölüm: Eğitimin Amaç ve İşlevleri

Prof. Dr. Bekir BULUÇ

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

3. Bölüm: Eğitimin Hukuksal Temelleri

Doç. Dr. Mehmet OKUTAN

Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi

4. Bölüm: Eğitimin Toplumsal ve Kültürel Temelleri

Doç. Dr. M. Akif SÖZER

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

5. Bölüm: Eğitimin Tarihsel Temelleri

Prof. Dr. Bahri ATA

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

6. Bölüm: Eğitimin Politik Temelleri

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN

Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

7. Bölüm: Eğitimin Ekonomik Temelleri

Prof. Dr. Ali TAŞ

Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

8. Bölüm: Eğitimin Felsefi Temelleri

Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN

Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

9. Bölüm: Eğitimin Psikolojik Temelleri

Prof. Dr. M. Engin DENİZ

Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

10. Bölüm: Eğitim Bilimlerinde Yöntem

Prof. Dr. Lütfullah TÜRKMEN

Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

11. Bölüm: Öğrenme Ortamı Olarak Okul ve Sınıf

Dr. Hasan TABAK

Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

12. Bölüm: Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Yetiştirmede Güncel Gelişmeler

Prof. Dr. Ercan YILMAZ

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi

13. Bölüm: Yirmi Birinci Yüzyılda Eğitimle İlgili Yönelimler

Prof. Dr. Oktay AKBAŐ

Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

EĞİTİM ÖĞRETİMLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Giriş.....	2
Eğitim ve Öğretim.....	3
Formal Eğitim.....	5
Örgün Eğitim.....	6
Okul Öncesi Eğitimi.....	6
İlköğretim.....	6
Ortaöğretim.....	7
Yükseköğretim.....	8
Öğretme ve Öğrenme.....	8
Yaşam Boyu Eğitim ve Öğrenme.....	10
Yaygın Eğitim.....	11
Halk Eğitimi.....	12
Hizmet İçi Eğitim.....	12
Çıraklık Eğitimi.....	13
İnformal Eğitim.....	14
Uzaktan Eğitim.....	15
Hizmet Öncesi Eğitim.....	16
Özet.....	16
Kaynakça.....	18

2. BÖLÜM

EĞİTİMİN AMAÇ VE İŞLEVLERİ

Giriş.....	20
Bir Sistem ve Toplumsal Kurum Olarak Eğitim.....	21
Sistem Nedir?.....	21
Sistem Tipleri.....	21
Açık ve Kapalı Sistemler.....	21
Üst Sistemler.....	22
Alt Sistemler.....	22

Toplumsal Bir Kurum Olarak Eğitim ve Okul	24
Eğitimin Amaç ve İşlevleri	25
Eğitimde Amaçlar	26
Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları	27
Türk Millî Eğitiminin Özel Amaçları	28
Sosyoloji Kuramlarına Göre Eğitimin İşlevleri	28
Yorumcu (Interpretivist) Yaklaşım	28
Fonksiyonalist/İşlevci Yaklaşım	29
Marksçı Yaklaşım	30
Eğitimin İşlevleri	31
Eğitimin Toplumsallaştırma İşlevi	31
Eğitimin Ekonomik İşlevi	32
Eğitimin İnsan Kaynaklarını Geliştirme İşlevi	34
Eğitimin Siyasal İşlevi	37
Eğitimin Kültürel Mirası Aktarma İşlevi	38
Kültürün Tanıtımı ve Aktarımı	39
Eğitimin Seçme ve Yerleştirme İşlevi	40
Eğitimin Değişme ve Yenileşmeye Öncülük Etme İşlevi	45
Özet	46
Kaynakça	48

3. BÖLÜM

EĞİTİMİN HUKUKSAL TEMELLERİ

Eğitim ve Hukuk	52
Hukuksal Düzenlemelerin Hiyerarşisi	53
Eğitimin Hukuksal Temelleri	55
Uluslararası Belgelerde Eğitimin Hukuksal Temelleri	56
Türk Eğitim Sisteminin Hukuksal Temelleri	63
Anayasa	64
Tevhid-i Tedrisat Kanunu	66
Millî Eğitim Temel Kanunu	67
Millî Eğitim Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (1 Nolu Kararname)	67
Kalkınma Planları	68
Millî Eğitim Temel Kanununda Eğitimin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri	72

Türk Eğitim Sisteminin Genel Amaçları.....	72
Millî Eğitimin Özel Amaçları.....	73
Millî Eğitimin Temel İlkeleri	73
Öğretmenlik Mesleğinin Hukuksal Statüsü.....	76
Özet.....	78
Kaynakça.....	79

4. BÖLÜM

EĞİTİMİN TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL TEMELLERİ

Eğitim ve Toplum İlişkisi.....	82
Toplumsallaşma.....	83
Toplumsallaşma Ortamları	85
Toplumsallaşma Ortamı Olarak Eğitim	86
Toplumsal Bir Eğitim Ortamı Olarak Aile.....	87
Toplum ve Okul İlişkilerinin Düzenlenmesi	88
Eğitim ve Kültür İlişkisi.....	89
Kültürler Arası Etkileşim.....	92
Özet	93
Kaynakça.....	94

5. BÖLÜM

EĞİTİMİN TARİHSEL TEMELLERİ

Tarih Öncesinden 18. Yüzyıla Kadar Eski Uygarlıklarda Eğitim	99
Karahanlı Devleti'nden Osmanlı Devleti'ne Kadar Klasik Türk Eğitim Sistemi.....	104
18. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Kadar Avrupada Eğitim	107
18. Yüzyıldan 20. Yüzyılın Başlarına Kadar Osmanlılarda Eğitim.....	109
Cumhuriyet Dönemi'nde Eğitim.....	115
Özet	121
Kaynakça	122
Ek-1: Mustafa Kemal Atatürk'ün Maarif Kongresini Açış Konuşması (15 Temmuz 1921)	123

6. BÖLÜM

EĞİTİMİN POLİTİK TEMELLERİ

Giriş.....	126
Eğitim, Devlet ve İdeoloji.....	127
Demokrasi ve Eğitim	132
Demokrasi Eğitimi	132
Sendikalar ve Eğitim	141
Öğretmen Örgütlenmesi.....	141
Ulusal ve Uluslararası Politikalar ve Eğitim.....	144
Eğitimi Etkileyen Ulusal Politikalar.....	144
Milli Eğitim Őuraları	145
Kalkınma Planları.....	147
Orta Vadeli Program (2018-2020)	147
Uzun Vadeli Gelişme, Temel Amaçlar ve Stratejisi (2001-2023)	148
Eğitimi Etkileyen Uluslararası Politikalar	148
Avrupa Birliği Sürecine Temel Olan Programlar	148
Özet	158
Kaynakça.....	160

7. BÖLÜM

EĞİTİMİN EKONOMİK TEMELLERİ

Giriş.....	166
Eğitim ve Ekonomi Bilimi.....	167
Eğitim ve Kalkınma İlişkisi	168
Eğitim ve Kalkınma	168
İşgücü Planlaması ve Kalkınma Planları.....	174
Eğitim ve Ekonomi İlişkisi	178
Küreselleşme ve Eğitim.....	179
Eğitimin Bireysel ve Toplumsal Faydaları	182
Eğitim Arzı ve Talebi.....	184
Eğitimin Tüketim ve Yatırım Malı Özelliği.....	186
Eğitimin Verimliliğe Etkisi.....	187
Eğitimin Maliyeti.....	189
Eğitimin Finansmanı	190
Özet	194
Kaynakça.....	196

8. BÖLÜM

EĞİTİMİN FELSEFİ TEMELLERİ

Giriş.....	200
Felsefe Nedir?.....	201
Felsefenin Alanları	204
Felsefi Akımlar.....	206
Felsefe-Eğitim İlişkisi.....	211
Başlıca Eğitim Felsefeleri	212
Özet	216
Kaynakça.....	218

9. BÖLÜM

EĞİTİMİN PSİKOLOJİK TEMELLERİ

Gelişim ile İlgili Temel Kavramlar	224
Gelişimin Temel İlkeleri	226
Bedensel ve Devinimsel Gelişim	227
Doğum Öncesi Evre.....	227
Yeni Doğan Bebeğin Bedensel ve Devinimsel Özellikleri	228
Psikoseksüel Gelişim	230
Oral Dönem (0-18 ay)	230
Anal Dönem (18 ay 3 yaş).....	230
Fallik Dönem (3-6 yaş).....	230
Latent (Gizil) Dönem (6-12 yaş)	231
Genital Dönem (12-18 yaş).....	231
Psiko-Sosyal Gelişim.....	232
Temel Güven Duygusuna Karşı Güvensizlik (0-1.5 yaş).....	232
Özerkliğe Karşı Şüphe ve Utanç (1.5-3 yaş)	232
Girişimciliğe Karşı Suçluluk Duygusu (3-6 yaş)	233
Çalışkanlığa Karşı Yetersizlik Duygusu (6-12 yaş)	233
Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası (12-18 yaş).....	234
Yakınlığa Karşı Yalnızlık/Yalıtılmışlık (İlk Yetişkinlik).....	234
Üretkenliğe Karşı Durgunluk (Yetişkinlik).....	234
Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk	235
Bilişsel Gelişim	235
Bilişsel Gelişim Kuramı	235

Bilişsel Gelişim Kuramı ile İlgili Temel Kavramlar	235
Zihinsel Gelişimi Etkileyen Faktörler.....	237
J. Piaget'e Göre Zihinsel Gelişim Dönemleri	237
Lev Vygotsky'nin Bilişsel Gelişim Kuramı.....	240
Dil Gelişimi	240
Davranışçı Kuram	241
Psiko-Linguistik Kuramlar.....	241
Sosyal ğrenme Kuramı	241
Ahlak Gelişimi	242
Piaget ve Ahlaki Gelişim Kuramı.....	242
Kohlberg ve Ahlaki Gelişim Kuramı	243
ğrenme	244
ğrenme ile İlgili Temel Kavramlar	244
Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler	246
ğrenme Yaklaşımları	247
Davranışçı Yaklaşımda ğrenme.....	247
Klasik Koşullama	248
Edimsel Koşullanma	250
Sosyal ğrenme Kuramı.....	253
Bilişsel Yaklaşımda ğrenme.....	254
Gizil ğrenme.....	255
Ani Kavrayış Yoluyla ğrenme	255
Anlamlı ğrenme.....	256
Buluç Yoluyla ğrenme	256
Eğitim Psikoloji ile İlgili Araştırmalar Işığında ğretmenlere öneriler	258
zet	259
Kaynakça.....	262

10. BÖLÜM

EĞİTİM BİLİMLERİNDE YÖNTEM

Bilim ve Bilimsel Bilgi.....	264
Bilgi	266
Bilgi Edinme Yöntemi.....	269
zet	276
Kaynakça	277

11. BÖLÜM

ÖĞRENME ORTAMI OLARAK OKUL VE SINIF

Öğrenme Ortamı	280
Öğrenme Ortamı Olarak Okul	282
Öğrenme Ortamı Olarak Okulun Fiziksel Özellikleri.....	282
Okul İklimi.....	286
Okul İçi Aktörler	289
Okul Etkililiği.....	291
Öğretmenin Yeni Roller ve Kapasitesini Geliştirme.....	294
Öğrenme Ortamında Aile Katılımı.....	296
Öğrenme Ortamı Olarak Sınıf.....	298
Sınıf Ortamının Düzenlenmesi	299
Etkili Öğrenme İçin Bağlam Oluşturma	301
Dijitalleşmenin Öğrenme Ortamları Üzerinde Etkileri	304
Özet	307
Kaynakça.....	308

12. BÖLÜM

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ VE ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE GÜNCEL GELİŞMELER

Meslek	312
Mesleğin Özellikleri.....	313
Öğretmenlik Mesleği	314
Öğretmen Yeterlilikleri	314
Öğretmenin Eğitim Sürecinde Roller	320
Türkiye’de Öğretmenlik Mesleği.....	326
Geçmişten Günümüze Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme.....	327
Osmanlı Döneminde Öğretmen Yetiştirme Kurumları.....	327
Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Yetiştirme	328
Avrupa Birliği Ülkelerinde Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi.....	333
Eğitimdeki Yeni Oluşumlar ve Öğretmenlik Mesleği	334
Özet	336
Kaynakça.....	337

13. BÖLÜM

YİRİMİ BİRİNCİ YÜZYILDA EĞİTİMLE

İLGİLİ YÖNELİMLER

Giriş	340
Yirmi Birinci Yüz Yılın Genel Özellikleri	340
Toplum ve Birey	341
Bilim ve Teknoloji	342
Yirmi Birinci Yüzyılda Eğitimde Yeni Eğilimler	344
Öğrenme ve Öğretme Kuramları	345
Eğitim Programları	347
Eğitimin Hedef Kitlesi ve Süresi	350
Zekâ Anlayışı	351
Öğretim Teknolojileri	352
Değerler Eğitimi	354
Öğrenme-Öğretme Yaklaşımlarında Yeni Eğilimler	355
Beyin Temelli Öğrenme.....	355
Yapılandırmacı Yaklaşım	357
Çoklu Zekâ Kuramı.....	359
İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yaklaşımı.....	361
Yansıtıcı Düşünce	363
Eleştirel Düşünce	364
Yaratıcı Düşünce	365
Özet	366
Kaynakça.....	367
Yazarlar Hakkında.....	371

TABLolar LİSTESİ

3. BÖLÜM

Tablo 1. Eğitimde Gelişmeler ve Hedefler.....	69
---	----

7. BÖLÜM

Tablo 1. Eğitimin Ekonomik Büyüme Katkısı	170
Tablo 2. Demografik Göstergeler ve Nüfusun Seçilmiş Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	171
Tablo 3. Kişi Başına Eğitim Harcamaları ile Kişi Basına İş Gücü Verimliliği Arasındaki İlişki (2013)	173
Tablo 4. Türkiye Nüfusunun İşgücüne Katılımındaki Değişmeler	174
Tablo 5. İstihdama İlişkin Göstergeler.....	176
Tablo 6. 2004 Yılı Karşılaştırmalı İşgücü Verimliliği Göstergeleri.....	189
Tablo 7. Türkiye ile OECD ve Diğer Ülkelerin Eğitim Harcamalarının GSYİH Oranının Karşılaştırması (2013).....	191
Tablo 8. 2002 Türkiye Eğitim Harcamalarının Finansman Kaynaklarına Göre Miktarı ve Dağılımı	192
Tablo 9. Milli Eğitim Bakanlığı Bütçe Büyüklükleri	192

11. BÖLÜM

Tablo 1. Eğitim Stilleri Sınıflaması	281
Tablo 2. Okullarda Bulunması Gereken Alanlar	285
Tablo 3. Dijital Okuryazarlığın Öğretmenlerde Geliştirdiği Temel Beceriler	306

12. BÖLÜM

Tablo 1. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri	318
Tablo 2. Köy Enstitülerinde Uygulanan Program	332

ŞEKİLLER LİSTESİ

7. BÖLÜM

Şekil 1. Göçün Eğitime Etkisi	181
Şekil 2. Ticaretin Eğitime Etkisi	182

11. BÖLÜM

Şekil 1. Öğretmen Bilgi Modeli	294
Şekil 2. Çeşitli Oturma Düzenleri	300
Şekil 3. Öğretmenlerin Dijital Yeterlikleri.....	305

1. BÖLÜM

EĞİTİM ÖĞRETİMLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KALE - Gazi Üniversitesi

Bölümün Öğrenme Kazanımları

Öğrenci bu bölümü çalıştığında;

1. Eğitim ve öğretim kavramlarının anlamındaki çeşitliliği ve bu çeşitliliğin nedenlerini kavrar,
2. Eğitim öğretimin farklı tür ve düzeyleri arasında ilişkileri kavrar,
3. Yaşam boyu öğrenme anlayışının gelişimini kavrar,
4. Eğitimin temel kavramlarını açıklar.

İçindekiler

Giriş

Eğitim ve Öğretim

Öğretme ve Öğrenme

Yaşam Boyu Eğitim ve Öğrenme

Uzaktan Eğitim

Hizmet Öncesi Eğitim

Özet

Kaynakça

Giriş

“Eğitimin amacı...” biçiminde başlayan bir cümleyi nasıl tamamladınız? Bu cümleyi nasıl tamamladığınız eğitimi nasıl tanımladığınızı gösterir. Eğitimin amacını “okuma-yazmayı öğretmek”, “meslek kazandırmak”, “öğrenmeyi öğretmek”, “bireyin topluma uyumunu sağlamak”, “bilgi, beceri ya da karakteri geliştirmek”, “bireyin bir bütün olarak potansiyelinin en üst düzeyde gelişmesini sağlamak” gibi çeşitli anlamlarda tanımlayabilirsiniz. Bu tanımlardan hiçbirini benimsemeyebilir, kendi özgün tanımlamanızı da yapabilirsiniz. Hatta eğitimin amacının nasıl tanımlandığı sizin öğretmen mi, öğrenci mi, veli mi veya işveren mi olduğunuza bağlı olarak da değişebilir. Eğitimin ne olduğu ve nasıl tanımlandığı temel değerlerimize, dünya görüşümüze, deneyimlerimize ve ihtiyaçlarımıza göre değişebilir. Bunun da ötesinde eğitimin amacını aynı sözcüklerle tanımlamak, aynı şeyin kast edildiği anlamına da gelmez. Çoğu zaman, aynı sözcüklerle tanımladığımız bir kavrama farklı anlamlar yüklemek de olasıdır.

Milli Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde Türk Milli Eğitiminin Genel Amacı, Türk Milletinin bütün fertlerinin “beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek; ... ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri ve davranışlar” kazandırmak olarak tanımlanmaktadır. Öğretim programlarının hazırlanmasında, ders kitaplarının yazımında ve bir öğretmenin sınıfta herhangi bir dersi işleyişinde kazandırılması “gerekli” bilgi ve beceriler nelerdir? Hangi değerler kazandırılmalıdır? Ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli bir insan yetiştirmenin anlamı nedir? Bir insanı eğitmenin anlamı nedir? Bilgi ve beceriler, ahlak, karakter, ruh ve duygu bakımından dengeli bir insan yetiştirmenin yolları, yöntemleri, araçları ve ortamları nelerdir? Bu soruların cevaplanmasında ortak bir anlayış oluşturmak ne kadar güç ise, eğitim anlamı üzerinde bir birliktelik oluşturmak da o kadar güç gözükmektedir. Eğitimin anlamının farklı bakış açılarından nasıl görüldüğüne birkaç örnek verebiliriz¹:

“Eğitimin ana görevi öğrenme isteği ve zemini oluşturmaktır; eğitim öğrenmiş değil öğrenen insan üretmelidir. Gerçek insan topluluğu, büyük anne-büyük babaların, anne-babaların ve çocukların birlikte olduğu, öğrenen bir toplumdur.” Eric Hoffer

“Henüz hiç kimse bir çocuğun ruhunda gizli olan sempati, nezaket ve cömertliğin değerini anlayabilmiş değildir. Gerçek bir eğitim, bu hazinenin kapılarını açmaya çabalamalıdır.” Emma Goldman

“Eğitimin tek amacı, bir öğrenciye nasıl yaşayacağını öğretmektir. Bunun için zihninin geliştirilmesi ve gerçekle baş etmesini sağlayacak bilgi ve becerilerin kazandırılması gerekir. İhtiyacı olan eğitim, teorik ve kavramsaldır. Ona düşünmenin, anlamının, bütünleştirmenin ve onaylamanın öğretilmesi gerekir. Ona geçmişte keşfedilen temel bilgiler ve kendi çabasıyla bilgi edinebilme yeterlikleri öğretilmelidir.” Ayn Rand

“Eğitimin amacı bize ne düşüneceğimizi öğretmek yerine, nasıl düşüneceğimizi öğretmek; belleğimizi başkalarının düşünceleri ile doldurmak yerine, kendimiz için düşünmemizi sağlayacak şekilde zihnimizi geliştirmek olmalıdır.” Bill Beattie

Yukarıda verilen örneklerde görüldüğü gibi eğitim, Ayn Rand'ın tanımında olduğu gibi objektif bir dünyanın gerçeklerinin çocuğa-öğrenciye kazandırılması olarak da görülebilir, Bill Beattie'nin tanımında olduğu gibi her öğrencinin kendi zihninde kendi dünyasını inşa etmesine yardımcı olmak olarak da görülebilir. İkincisinde eğitimin anlamı öğrencide öğrenme isteği, merakı ve bilgi için bir açıklık yaratmaktır. Bunu yapabilecek öğretmenler ise kendisi birer öğrenci olan öğretmenlerdir. Öğrenemeyen bir öğretmen öğrenme merakı uyandıramaz ve öğrenmenin öğrenilmesini sağlayamaz. Bireyin öğrenme süreci; eğitim öğretim, formal ya da informal, okulda, diğer kurumlarda ya da kurumlar dışında bireyin varoluşu ile başlar ve yaşamı boyunca devam eder.

Eğitim ve Öğretim

İnsan davranışlarının iki ana kaynağı vardır. Bunlardan birincisi doğuştan getirilenler, ikincisi ise sonradan kazanılanlardır. Eğitimin temel ilgi alanı sonradan kazanılan davranışlarla ilgili olmakla birlikte, eğitim doğuştan getirilen davranışların geliştirilmesi ile de ilgilenir. İnsanoğlu doğduğu andan itibaren ve hatta doğum öncesinde de çevresiyle sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim öncelikle yakın çevresi olan aile içinden başlayarak, zaman içerisinde arkadaş grupları, yaşadığı yerel çevre, ulusal ve uluslararası deneyimlerle devam eder.

Eğitimi tanımlarken hangi açıdan baktığınız, neye inandığınız ve nereye ulaşmak istediğiniz çok önemlidir. Yukarıda da açıklandığı gibi, eğitimi kültürel mirasın aktarılması, çocuğun yaşamda kullanacağı bilgi ve becerilerin kazandırılması, çocuğa bilgi yüklemekten çok, bilgiyi elde etme yollarının kazandırılması ve belli bir işi yapabilmek için gerekli becerilerin kazandırılmasına varıncaya kadar birçok

farklı açıdan açıklamaya çalışan görüşler mevcuttur. Bu görüşlerin bazıları bilgiyi, bazıları ğretmeni ve bazıları da öğrenciyi merkeze almaktadır. Bu görüşlerin her birinin doğruluk payı olmakla birlikte tek başlarına eğitimi açıklamaları ya da sınırlarını belirlemeleri mümkün değildir. Eğitimin daha iyi anlaşılabilmesi için amaç ve işlevlerinin belirlenmesi bize yardımcı olabilir. Eğitimin amaç ve işlevlerini şoylece zetleyebiliriz²;

- Geçmişten günümüze kadar elde edilen bilgilerin aktarılması.
- Sağlıklı bir toplum düzeninin oluşturulması.
- Mevcut bilgileri değerlendirerek gelecekle ilgili karar verebilme.
- Problem zme yeteneğinin geliştirilmesi.
- Fiziksel ve zihinsel gelişimin sağlanması.
- Farklı yn ve bakış açılarından olayları değerlendirebilme.
- Toplum tarafından istenen ahlaki değerlerin kazandırılması.
- İnsan onurunu tanıma ve saygı gösterme.
- Yaşamı srdrececek bilgilerin kazandırılması.
- Fiziksel ve zihinsel sağlığın korunması.
- İyi bir vatandaş yetiştirme.
- Yaratıcı düşünebilme.
- Kendini gerçekleştirme, kendine saygı...vb.

Bunlardan da anlaşılacağı gibi eğitim yaşamın her alanını kuşatıcı bir etkiye sahiptir. Bu yüzden eğitim yaşam boyu devam eder. Bu yönüyle de eğitim çok boyutlu bir kavramdır. Eğitimin planlı ve programlı (formal) yapılan boyutu olduğu gibi, rastlantısal ve kendiliğinden (informal) oluşan bir boyutu da vardır. Formal eğitim, eğitim programlarına dayalı olarak gerçekleştirilir. Eğitim programları bir ekip çalışması sonucunda oluşturulur. Eğitim programlarının oluşturulması; birçok farklı alan uzmanının ortak çalışması sonucunda, bireylere kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri, değer, tutum ve davranışlar, bu amaçlara ulaştıracak içerik, içeriğin kimler tarafından, nasıl, hangi yöntemler ve araçlar kullanılarak verileceği ve sonuçların nasıl değerlendirileceğinin belirlenmesi işidir.

Eğitimin planlı ve programlı yapılan boyutuna ğretim denir. Eğitim programlarının belli bir ğretim düzeyi için (rneğin ilköğretim, ortaöğretim) yapılarına da ğretim programı denmektedir. Öğretim, oluşturulan eğitim kurumları aracılığı ile farklı düzeylerde yapılabilir. Öğretim okul öncesinden başlayarak, yükseköğretime ve oradan hizmet içi eğitim veya yaşam boyu öğrenme etkinlikleri gibi farklı yaş ve amaçlara hizmet eden geniş bir yelpazede gerçekleştirilir.

Öğretimin amacı öğrenene planlı, programlı ve örgütlenmiş etkinliklerle yeni davranışlar, bilgiler, beceriler, tutumlar ve değerler kazandırmaktır. Öğretim etkinlikleri öğretmenler aracılığı ile onların rehberliğinde yapılır. Öğretim etkinlikleri sonunda öğrenme ortaya çıkar. Öğretimin öğretme boyutu daha çok öğretmen nitelikleri ile öğrenme boyutu ise öğrenen nitelikleri ile ilişkilidir. Öğretme etkinlikleri her zaman bu etkinliklerin öğrenme ile sonuçlanacağı anlamına gelmez. Bazı öğrenciler iyi bir öğretim sonucunda bile öğrenemeyebileceği gibi, bazı öğrencilerde kötü bir öğretim sonunda bile öğrenebilir.

Eğitim, öğretimi de kapsayan çok geniş bir kavramdır. Öğretim, eğitimin belli bir zaman diliminde gerçekleştirilen kısmını temsil eder. Bir öğrencinin bir günde okulda geçirdiği süre yaklaşık 5-6 saat civarındadır. Bu bir günün dörtte biri demektir. Günün 6 saatini öğretim etkinliklerinde geçirirken, kalan 18 saat içerisinde eğitim devam eder. Öğretimin dışında kalan zaman oldukça uzun bir süredir. Bu sürenin etkili kullanılabilmesi açısından özellikle aile ve yakın çevrenin bilinçli ve duyarlı olması gerekir. Öğretim dışında kalan zamanda da eğitim gerçekleşebilmekte ve bireyler farklı yollarla öğrenmeye devam etmektedir.

Sonuç olarak eğitimin bir tanımı yapılması gerekirse, eğitimciler arasında yaygın kabul gören tanımı³; “Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.” Bu tanım yaygın olarak kabul görmekle birlikte, bu tanımın eğitim kavramını açıklamakta yetersiz kaldığı da göz ardı edilmemelidir. Bireyde davranış değişikliği oluşmamakla birlikte, bireyin herhangi bir olguya ait bilgiyi edinmiş olması durumunda eğitimden söz edemez miyiz? Bireyin davranışında gözlenebilir bir değişiklik olmasa da anlayışında, kavrayışında, bakış açısında, olaylar nesnelere veya insanlar hakkında düşüncelerinde değişiklikler olması da eğitimin bir parçasıdır. Diğer yandan eğitim sonucunda yalnızca “istendik”; önceden amaçlanmış ve tanımlanmış davranışlar oluşmaz. Eğitim sürecinde birey, önceden amaçlanmamış ve tanımlanmamış davranışlar, bilgiler, beceriler, tutumlar ve değerler de kazanabilir.

Formal Eğitim

Belirli bir zaman diliminde, belirli amaçlara ulaşmak için, belirli bir plan ve program dahilinde, eğitimcilerin gözetim ve denetimi altında gerçekleştirilen ve gerekli değerlendirme ve düzeltme çalışmaları yapılan eğitime “*formal eğitim*” denir. Okullarda, kamu kurumlarında ya da Halk Eğitim merkezlerinde yapılan eğitimler formal eğitime örnek verilebilir.

Formal eğitim 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda⁴ da belirtildiği gibi “*örgün eğitim*” ve “*yaygın eğitim*” olmak üzere ikiye ayrılır.

Örgün Eğitim

Belli yaş gruplarına yönelik, planlı ve programlı olarak, önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda ve okul çatısı altında gerçekleştirilen öğretim etkinliklerine “**örgün eğitim**” denir. Örgün eğitimde genel, mesleki ve teknik eğitim programları uygulanır. Örgün eğitim; okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar.

Okul Öncesi Eğitimi

Çocuğun 37-66 aylık dönemde, zorunlu eğitim yaşına kadar geçen sürede, gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları ve yetenekleri göz önüne alınarak, duyuşsal, fiziksel ve zihinsel gelişimlerini sağlamaya yönelik, aileler ve eğitimcilerin ortaklaşa gerçekleştirmeye çalıştıkları sistemli bir eğitimidir. Okul öncesi eğitimi, ailelerin isteği üzerine, okul öncesi eğitim kurumlarında, belli bir ücret karşılığında verilir. Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine göre anaokulu ve uygulama sınıflarına, kayıtların yapıldığı yılın eylül ayı sonu itibarıyla 36 ayını tamamlayan ve 66 ayını doldurmayan çocukların kaydı yapılır. Ana sınıflarına, kayıtların yapıldığı yılın eylül ayı sonu itibarıyla 48 ayını dolduran ve 66 ayını doldurmayan çocuklar kaydedilir. Ancak bir grup oluşturabilecek kadar çocuk bulunmayan okullarda 36-47 ay arası çocuklar da ana sınıfına kaydedilebilir.

Okul öncesi eğitim kurumlarının (anaokulu ile bünyesinde uygulama sınıfı ve ana sınıfı bulunan her derece ve türdeki okullar) çoğunluğu Milli Eğitim Bakanlığı, bir kısmı da diğer bakanlıklara bağlı kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör bünyesinde bulunmaktadır.

2016-2017 verilerine göre okul öncesi eğitimi veren kurumlar 29.293 okulda, 77.109 öğretmen ile 1.326.123 öğrenciyi hizmet vermektedir.⁵

İlköğretim

İlköğretim; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan bir Milli Eğitim ve Öğretim Kurumudur. İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar hâlinde kurulması esastır. Ancak imkân ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir. 6287 Sayılı kanuna göre mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter. İlköğretim devlet okullarında parasız, özel okullarda ücretli olarak verilen, anayasa ve yasalarca güvence altına alınmış eğitimidir.

Her ülke geleceğini garanti altına alabilmek, ihtiyaç duyacağı insan gücünü yetiştirmek amacıyla eğitime gün geçtikçe daha fazla önem vermekte, daha fazla kaynak aktarmaktadır. Ülkeler insanların yaşamlarını daha rahat kazanabilmeleri, sosyal yaşama uyumlu hale gelebilmeleri ve üretim süreçlerinde daha etkin olabilmeleri için belli bir düzeye kadar her vatandaşının eğitim görmesini zorunlu hale getirmiştir. Zorunlu eğitim ülkelerin vatandaşlarına kazandırmak istediği bilgi ve becerilerin asgari düzeyi ile ilgilidir. Zorunlu eğitim insanların asgari bir yaşam standardına kavuşturulması, kültürel değerlerin aktarılması, demokratik toplumsal yaşama katılım becerilerinin kazandırılması, günün koşullarına uyum sağlanabilmesi gibi nedenlerden doğmuştur. Zorunlu eğitim süreleri farklı olsa da dünyada tüm ülkeler tarafından uygulanmaktadır. Zorunlu eğitim süreleri daha düşük olan ülkeler bu süreleri artırma çabalarını sürdürmektedir. Dünyanın birçok ülkesi vatandaşlarına daha iyi eğitim verebilmek adına temel eğitim kademesini, olanakları biraz daha iyi olan ülkeler, temel eğitimin yanında ortaöğretim birinci kademe eğitimini ve gelişmiş pek çok ülke de temel eğitimin yanında ortaöğretimin tüm kademelerini zorunlu eğitim kapsamına almıştır. Zorunlu eğitim veren tüm ülkeler, bu çabalar sayesinde insan sermayesini en iyi şekilde yetiştirmek ve değerlendirmek amacına yönelmiştir.

Türkiye’de daha önceden 5 yıl olan ve yalnızca ilkokul kısmını kapsayan zorunlu eğitim, 1997 yılında 8 yıla çıkarılmıştır. 6287 sayılı kanun ile zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmış ve 2012 yılında uygulamaya konulmuştur.

2016-2017 öğretim yılı itibariyle Türkiye’de ilköğretimde, 25.479 ilkokulda, 292.878 öğretmen ve 4.972.430 öğrenci bulunmaktadır. İlkokullardan 1.324’ü özel ilkokul olup, bu okullarda 212.113 öğrenci öğrenim görmektedir. Özel okullarda öğrenim gören öğrenci oranı toplam öğrenci sayısı içinde yaklaşık %4,3’dür. Toplam 17.879 ortaokulda ise 324.350 öğretmen ile 5.554.415 öğrenci bulunmaktadır. Ortaokullardan 1.481’i özel ortaokul olup, bu okullarda 288.766 öğrenci öğrenim görmektedir. Ortaokullarda ise özel okullarda okuyan öğrencilerin oranı %5,4’dür.⁶

Ortaöğretim

Ortaöğretim, ilköğretime dayalı, dört yıllık zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Bu okulları bitirenlere ortaöğretim diploması verilir. 6287 sayılı kanun ile ortaöğretim zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır.

Türkiye’de 2016-2017 öğretim yılı verilerine göre ortaöğretimde, 11.076 lisede, 333.040 öğretmen, 5.849.970 öğrenciye hizmet vermektedir. Genel ortaöğretimde 5.225 okulda, 147.052 öğretmen, 3.136.440 öğrenciye, mesleki ve teknik